

*І Всеукраїнська міждисциплінарна науково-практична конференція
«Інклюзивна освіта: ідея, стратегія, результат»*

*Міністерство освіти і науки України
Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка
Інклюзивно-ресурсний центр ТНПУ імені Володимира Гнатюка
Факультет педагогіки та психології ТНПУ імені Володимира Гнатюка
Кафедра педагогіки та менеджменту освіти ТНПУ імені Володимира Гнатюка
Тернопільський національний медичний університет імені І. Я. Горбачевського
Інститут спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України
Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України
Державний заклад вищої освіти «Університет менеджменту освіти»
Управління освіти і науки Тернопільської обласної державної адміністрації
Всеукраїнська благодійна організація «Благодійний фонд Порошенка»
Громадська організація «Центр громадського моніторингу та аналітики»*

ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА: ІДЕЯ, СТРАТЕГІЯ, РЕЗУЛЬТАТ

*Матеріали І Всеукраїнської міждисциплінарної
науково-практичної конференції
8 квітня 2021 р.
(онлайн)*

Тернопіль, 2021

УДК376(005.745)

Рецензенти:

Мешко Г.М., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки та менеджменту освіти Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка;

Хомич Л.О., доктор педагогічних наук, професор заступник директора з наукової роботи інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна Національної академії педагогічних наук України;

Ярмола Н.А., кандидат педагогічних наук, в.о. заступника директора з наукової роботи Інституту спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка Національної академії педагогічних наук України.

Рекомендовано до друку вченою радою
Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка
(протокол №12 від 25 травня 2021 р.)

Інклюзивна освіта: ідея, стратегія, результат : Матеріали І Всеукраїнської міждисциплінарної науково-практичної конференції (м. Тернопіль, 8 квітня 2021 р.) / Упор. Удич З.І. Тернопіль: ТНПУ, 2021. 225 с.

ISBN 978-617-595-108-8

До збірника увійшли статті, подані на І Всеукраїнську міждисциплінарну науково-практичну конференцію, яка відбулася 8 квітня 2021 р. у форматі онлайн на базі інклюзивно-ресурсного центру Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка.

У матеріалах висвітлені результати наукових досліджень з проблем впровадження інклюзії у сферу освіти. Зокрема, розкриті питання складових інклюзивного середовища закладу освіти; організації освітнього процесу в умовах пандемії для здобувачів освіти із особливими освітніми потребами; інклюзивної компетентності педагогів нового покоління; ресурсного аспекту системи інклюзивної освіти; методики організації навчання в умовах інклюзії; управління закладом освіти з інклюзивною формою навчання; інституційного аудиту та стратегування інклюзивного розвитку закладу освіти; медичного, психолого-педагогічного та корекційно-реабілітаційного супроводу здобувачів освіти; командної роботи з організації інклюзивного едукативного процесу; універсального дизайну та інженерного забезпечення функціонування інклюзивного закладу освіти; взаємодії соціальних та державних інституцій у реалізації інклюзії в освітній сфері; нормативно-правових засад інклюзивного освітнього процесу; світового досвіду запровадження принципів інклюзії в освітню галузь.

© Автори тез доповідей, 2021
© Інклюзивно-ресурсний центр
Тернопільського національного педагогічного
університету імені Володимира Гнатюка, 2021

ISBN 978-617-595-108-8

Конференція відбулася за підтримки Міністерства освіти і науки України.

Організатори конференції: інклюзивно-ресурсний центр Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка; кафедра педагогіки та менеджменту освіти факультету педагогіки і психології Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка.

Партнери конференції: Тернопільський національний медичний університет імені І. Я. Горбачевського, Інститут спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України, Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України, Державний заклад вищої освіти «Університет менеджменту освіти» НАПН України, Управління освіти і науки Тернопільської обласної державної адміністрації, Всеукраїнська благодійна організація «Благодійний фонд Порошенка», Громадська організація «Центр громадського моніторингу та аналітики».

Організаційний комітет:

- ✓ голова: *Буяк Богдан Богданович*, ректор Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка, доктор філософських наук, кандидат історичних наук, професор кафедри філософії та суспільних наук, член-кореспондент НАПН України по відділенню загальної педагогіки та філософії освіти;
- ✓ *Удич Зоряна Ігорівна*, керівник інклюзивно-ресурсного центру Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки та менеджменту освіти Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка;
- ✓ *Шульга Ірина Мирославівна*, методист інклюзивно-ресурсного центру Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка, кандидат педагогічних наук, викладач кафедри педагогіки та менеджменту освіти Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка.

Редакційний комітет не обов'язково поділяє позицію, висловлену авторами у статтях, та не несе відповідальності за достовірність наведених даних і посилань. Матеріали друкуються за авторським варіантом.

ЗМІСТ

Вступне слово	9	
Список використаних авторами скорочень	10	
<i>Барабаш Ю.В.</i>	Особливості комунікативно-мовленнєвого розвитку дітей із аутичними порушеннями	11
<i>Бармак М.В.</i>	Створюємо власну систему дистанційного навчання для здобувачів освіти із особливими освітніми потребами	14
<i>Бирко Н.М.</i>	Архітектурна доступність закладів освіти – один із шляхів реалізації універсального дизайну	16
<i>Бойчук Ю.Д., Казачінер О.С.</i>	Зошит на друкованій основі «Сонячна» дитина» як засіб підготовки майбутніх фахівців до корекційної роботи з дітьми з синдромом Дауна	20
<i>Вальчук Ю.М.</i>	Система підготовки учителів до роботи в умовах інклюзивного навчання	24
<i>Васильєва С.О., Агаркова Н.О.</i>	Артпедагогіка і арттерапія у спеціальній та інклюзивній освіті	27
<i>Василюк А.В.</i>	Моделі підтримки інклюзивної освіти в різних країнах ЄС	30
<i>Вив'юрка Н.В.</i>	Формування інклюзивного середовища у закладах загальної середньої освіти України	34
<i>Винничук О.Т.</i>	Особливості інклюзивної освіти: досвід Фінляндії	37
<i>Гаврилюк О.В.</i>	Проблеми ефективності реалізації ІПР учня із особливими освітніми потребами	40
<i>Гапон Л.О.</i>	Створення толерантного мовного середовища інклюзивного профілю педагогіки	43
<i>Главацька О.Л.</i>	Професійне самовиховання як фактор профілактики професійної деформації фахівців інклюзивно-ресурсних центрів	46
<i>Головатюк І.Г.</i>	Арт-терапія в інклюзивній освіті	49
<i>Гончаровська Г.Ф., Мартиняк О. Р., Цимбала У. І.</i>	Особливості використання сучасних технологій в інклюзивному середовищі	52
<i>Гордійчук О.Є.</i>	«Технологія інклюзивного навчання у початковій школі» в системі формування інклюзивної компетентності майбутнього педагога	57
<i>Громяк О.С.</i>	Інклюзія: від ідеї до реалізації (з досвіду роботи ІРЦ Шумської міської ради)	60
<i>Груць Г.М.</i>	Інклюзивна культура як фактор розвитку полікультурної освіти в Україні	63

**«ТЕХНОЛОГІЯ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ»
В СИСТЕМІ ФОРМУВАННЯ ІНКЛЮЗИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА**

*Гордійчук Оксана Євгенівна,
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри педагогіки та методики початкової освіти,
факультет педагогіки, психології та соціальної роботи,
Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича
E-mail: o.hordiichuk@chnu.edu.ua*

Актуальність проблеми формування інклюзивної компетентності пояснюється колом наших багаторічних наукових інтересів загалом, та зумовлена, зокрема, затвердженням Професійним Стандартом за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», в якому передбачено формування «Інклюзивної компетентності», що спрямована на формування в учнів початкових класів «здатності до педагогічної підтримки осіб з особливими освітніми потребами» [2, с. 8].

Модернізація професійної підготовки майбутнього вчителя початкової школи до роботи в інклюзивному класі, відповідно до освітньо-професійної програми (другий/магістерський рівень), в 2020–2021 н.р. здійснюється на факультеті педагогіки, психології та соціальної роботи Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича шляхом апробації нормативної дисципліни «*Технологія інклюзивного навчання у початковій школі*», розробленої нами.

Концептуальною ідеєю в розробці змістової частини програми цього курсу стали думки і переконання авторки «про існування такої залежності: чим нижчий рівень інтелектуального розвитку дитини, тим вищим має бути рівень освіченості педагога» [1, с. 5].

Робоча програма навчальної дисципліни «*Технологія інклюзивного навчання у початковій школі*» складена відповідно до вимог її змісту та відповідає освітньо-професійній програмі 013 «Початкова освіта».

Розкрити теоретико-методологічні основи та сформувати організаційно-педагогічну готовність майбутнього вчителя початкової школи до впровадження технологій інклюзивного навчання молодших школярів у системі Нової української школи – *мета* вивчення навчальної дисципліни «*Технологія інклюзивного навчання у початковій школі*».

Основні *завдання* окресленого курсу передбачають:

- формувати в майбутнього вчителя початкових класів мотивацію до опанування зарубіжним та вітчизняним досвідом щодо технологій інклюзивного навчання;
- формувати в майбутнього фахівця інклюзивного класу спектр загальних компетентностей: світоглядних, громадянських, комунікативних, міжособистісної взаємодії, інформаційно-комунікаційних, креативних, аналітичних, самоосвітніх;
- формувати організаційно-педагогічну готовність майбутнього вчителя початкової школи до впровадження технологій інклюзивного навчання учнів у систему початкової школи;
- формувати вміння володіти та впроваджувати технології інклюзивного навчання в освітньому процесі початкової школи з урахуванням індивідуальних психофізичних особливостей учнів інклюзивного класу;
- формувати інтерес до вивчення перспективних педагогічних ініціатив та активностей учителів інклюзивних класів щодо впровадження ними технологій інклюзивного навчання учнів у практиці початкових шкіл;
- формувати бажання та інтерес до самостійності, науково-дослідницької діяльності та прагнення до професійного саморозвитку впродовж життя.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен:

знати:

- міжнародні документи та вітчизняну нормативно-правову базу, що регулює безпечні умови для функціонування інклюзивного освітнього середовища та можливостей впровадження технологій інклюзивного навчання учнів;
- сутність, зміст, умови та алгоритми впровадження кооперативної, конструктивістської та мегакогнітивної технологій навчання учнів інклюзивного класу;
- особливості застосування технології альтернативної комунікації учнів з особливими освітніми потребами;
- особливі освітні потреби та сильні сторони учнів з метою урахування індивідуалізованих та диференційованих підходів в розробці індивідуальної програми розвитку дитини з особливими освітніми потребами та навчальних планів для організації інклюзивного навчання;
- можливості, засоби з метою здоров'язберезувальних ресурсів, безпеки та культури у формуванні життєвих навичок учнів інклюзивного класу;
- особливості інтегрування технологій інклюзивного навчання у власну педагогічну практику з урахуванням сучасних вимог до освітнього процесу Нової української школи;

вміти:

- аналізувати та керуватися міжнародними та вітчизняними нормативно-правовою базою актами, що регулює та сприяє функціонуванню інклюзивного освітнього середовища та можливостей впровадження технологій інклюзивного навчання учнів;
- впроваджувати кооперативні, конструктивістські та мегакогнітивні елементи технологій в практику навчання учнів інклюзивного класу;
- керуватися знаннями альтернативної комунікації в роботі з учнями з особливими освітніми потребами;
- визначати особливі освітні потреби та сильні сторони учнів з метою їх урахування в індивідуалізованих, диференційованих підходах та розробці індивідуальної програми розвитку дитини та індивідуального навчального плану;
- користуватися засобами та ресурсами здоров'язбереження у формуванні культури побутових навичок учнів інклюзивного класу;
- інтегрувати технології інклюзивного навчання у власну педагогічну практику з урахуванням сучасних вимог до освітнього процесу Нової української школи.

З метою реалізації основних теоретичних положень навчальної дисципліни, дидактична карта навчальної дисципліни передбачає вивчення 2 змістових модулів:

3.М.1. Теорія і методологія технологічного підходу в системі Нової української школи.

- Тема 1.1. Технологічний підхід – імператив в інклюзивному едукативному процесі.
- Тема 1.2. Підготовка студентів до впровадження технологій інклюзивного навчання молодших школярів у системі Нової української школи.

3.М.2. Технології інклюзивного навчання та особливості їх Упровадження в освітню систему Нової української школи.

- Тема 2.1. Індивідуалізація і диференціація як педагогічні технології інклюзивного навчання молодших школярів.
- Тема 2.2. Кооперативна дидактика в інклюзивному навчанні учнів інклюзивного класу.
- Тема 2.3. Конструктивістська і мегакогнітивна дидактики як технології в навчанні учнів інклюзивного класу.
- Тема 2.4. Технологія альтернативної комунікації учнів з особливими освітніми потребами.

Для самостійної роботи студентам пропонується тематика:

- Теорія множинного інтелекту та теорія дзеркальних нейронів в едукативному інклюзивному процесі.

- «Нумікон» в інклюзивному навчанні дітей з особливими освітніми потребами.
- Методика Кюізенера в інклюзивному навчанні дітей з особливими освітніми потребами.
- Шрифт Брайля в інклюзивному навчанні дітей з порушеннями зору.
- Аудіодискрипція (тифлокоментування) в системі інклюзивного навчання дітей з порушеннями слуху.
- Засоби альтернативної і додаткової комунікації (АДК) в інклюзивному навчанні дітей з порушеннями інтелектуального та мовленнєвого розвитку. Картки PECS (Picture Exchange Communication System).

Формами перевірки самостійної роботи студентів, з окресленого в тезах курсу, ми виокремили: усне опитування, письмове опитування, перевірку завдань самостійної роботи (упродовж семестру), проведення консультацій – за графіком консультацій викладача, проведення тестування (упродовж семестру).

Навчання студентів з курсу здійснюється нами на: лекціях, семінарських заняттях за типом «круглих столів», онлайн-дискусій та панельних дискусій в рамках семінарського заняття, під час підготовки та індивідуального захисту науково-практичних повідомлень.

Переконані, що формувати інклюзивну компетентність, в процесі поточного контролю під час планових занять, варто шляхом опитування програмного матеріалу, виставлення відповідних оцінок за усні відповіді. Під час занять застосовується індивідуальна, фронтальна і групова перевірки. Результати навчання студентів контролюються на семінарських заняттях. Самоконтроль використовується для розвитку активності й свідомості, міцності знань, навичок і вмінь студентів. Періодичний контроль полягає у визначенні рівня та обсягу оволодіння знаннями, навичками і вміннями наприкінці модуля Підсумковий контроль охоплює і теоретичну і практичну підготовку студентів, проводиться нами наприкінці періоду навчання та під час екзамену.

Методи формування практичних умінь та навичок, застосовані нами, – це: імпровізація; розв'язування педагогічних задач; виконання практичних завдань; розробка опорних схем, таблиць та алгоритмів; складання опорних нотатків.

Поточний та підсумковий контроль здійснюється нами у формах: усного опитування, виступів студентів при обговоренні теоретичних питань, участі в панельних дискусіях письмових експрес-контролях, тестуваннях, творах-есе, практичних завданнях-розробках планів-уроків у інклюзивному класі, записах відеоінструкцій для дітей з ооп та всіх учнів інклюзивного класу.

Екзаменаційному білету з курсу «Технології інклюзивного навчання у початковій школі» характерно 3 завдання: 1–2 – теоретичного характеру та 3 – практичне завдання. Відповідь на 1, чи 2 запитання оцінюється по 10 балів. Відповідь на 3 завдання – 20 балів. Максимальна кількість балів за сукупністю виконаних завдань – 40 балів.

Підсумкову оцінку формуємо з балів за всі види навчальної діяльності студента протягом семестру згідно зі структурою залікового кредиту.

Однак, в умовах дистанційного навчання підсумковий контроль здійснюється у вигляді виконання тестових завдань у системі Moodle, оцінювання яких відбувається автоматизовано системою (40 питань по 1 балу, відповідно максимально студент може отримати 40 балів).

Підготовка майбутнього вчителя початкової школи з окресленого напрямку вимагає глибинного усвідомлення нової освітньої установки, а також нових модифікацій, здатних реалізувати сучасну філософію інклюзивної освіти, загалом та інклюзивного навчання, зокрема.

Безперечно, для реалізації актуальних проблем інклюзивної освіти необхідна фахова підготовка педагогічних кадрів. Це, в першу чергу, стосується педагогічних ЗВО, які на сьогоднішній зумовлені забезпечити якісну професіоналізацію студентів до роботи в умовах інклюзивного освітнього середовища.

Список використаних джерел:

1. Гордійчук О.Є. Інклюзивне навчання : метод. рекомендації. Чернівці : Чернівецький нац. ун-т., 2012. 48 с.
2. Професійний Стандарт за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)»: затв. Наказом Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України від 23 груд. 2020 р. № 2736. URL: https://nus.org.ua/wp-content/uploads/2020/12/Nakaz_2736.pdf?fbclid=IwAR0F9wYvjzmzj4nWdXDjHCXZTRqQUhCi6jx56wFgqH4WpqE2l6R5Ydmxn7Q

**ІНКЛЮЗИЯ: ВІД ІДЕЇ ДО РЕАЛІЗАЦІЇ
(З ДОСВІДУ РОБОТИ ІРЦ ШУМСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ)**

Громяк Олена Сергіївна,
директор комунальної установи
«Інклюзивно-ресурсний центр»
Шумської міської ради
E-mail: olenavoloshyn@gmail.com

Сьогодні в Україні набирає потужних обертів освітня реформа, невід’ємною частиною якої є інклюзивна складова. І обраний нашою державою напрям на створення гідних умов навчання для дітей з особливими освітніми потребами є кроком до впровадження європейських принципів та стандартів життя. За останні роки українські педагоги та міжнародні експерти відзначають, що в питанні розвитку інклюзивного навчання Україна зробила потужний крок уперед. Це зумовлює створення дійсно інклюзивного середовища, де кожен зможе відчувати важливість свого існування. Суспільство зобов’язане дати можливість кожній дитині, незалежно від її потреб, повністю реалізувати свій потенціал, приносити користь суспільству і стати повноцінним його членом. Водночас, наше сьогодення – це зміна ціннісних орієнтацій в освіті, визначення розмаїття кожної дитини, обумовлене зміною освітньої парадигми на гуманістичну «освіта для всіх, школа для всіх». Одним із варіантів вирішення цієї проблеми є розвиток в Україні інклюзивної освіти, націленої на:

- залучення дітей з особливими потребами в освітній процес;
- соціалізацію дітей з інвалідністю у сучасному суспільстві;
- створення активної поведінкової установки у дітей з ООП на впевнене позиціонування себе у сучасному суспільстві;
- зміну ставлення сучасного суспільства до людей з особливими потребами [4].

Соціалізація та вміння подбати про себе – головні завдання, які стоять перед педагогами та батьками, навчаючи дітей з інвалідністю не у спеціалізованих закладах, а у загальноосвітніх.

Не залежно від стану здоров’я та наявності порушення, кожна людина має право на освіту та повноцінне життя. Тому в нас і створюють інклюзивно-ресурсні центри та інклюзивні класи. Суть інклюзії полягає в тому, щоб створити необхідні умови для становлення особистості кожної дитини, зважаючи на особливості її фізичного та психічного розвитку. Важливо те, що враховуються її можливості та здібності й щороку розвиваються в межах можливого. Завдяки інклюзивному навчанню ми даємо можливість дітям з ООП відчувати повноцінне соціальне життя. Будучи в класі з однолітками, вони вчаться взаємостосункам, проявляють турботу один про одного. За таких умов стираються певні межі між людьми та руйнується стереотип «неповносправності» [1].